

PAP JÚLIA

Munka és büntetés

A közérdekű munkáról és a fogvatartottak munkáltatásáról

A következőkben a munkabüntetés rövid, de minél alaposabb történetének bemutatására törekszem. Gondolatébresztőül az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Kriminológia mesterképzésének egyik kurzusán elhangzott, a *Mezey Barna* rektor úr által tartott előadás szolgált, a tanulmány erre alapozva készült el.

Amennyiben a munkáról mint büntetési formáról van szó, mindenképp célszerű magáról a büntetésről, bűncselekménnyé nyilvánításról, büntetési módzerekről írni, hiszen ezekből az alapokból bontakozik ki a munkabüntetés is.

Ezt követően – támaszkodva az említett előadásra – e forma történeti áttekintése olvasható, az őskortól napjainkig. Magyarországi bemutatását 1950-től kezdem, addig az egyetemes történetet írom le. Ennek az az oka, hogy úgy vélem, ezáltal egyszerűbben megragadható a fejlődés, a különböző korszakok egymástól eltérő politikája, emellett hazánkban a jelzett időpontban történik az első jelentős előrelépés a munkabüntetés alkalmazásában. Így innentől kezdve a jogtörténeti változásokra koncentrálok.

A téma felvezetése után bemutatom a ténylegesen tárgyalt, számomra elgondolkodtató két büntetési módot, az önállóan létező közérdekű munkát – amelyet a 2013-as jogszabályváltozások nyomán már nemcsak enyhébb súlyú bűncselekmények, de szabálysértések esetében is alkalmazni lehet önálló büntetési nemként –, valamint a fogvatartottak munkáltatásának hazai módját. Noha teljes mértékben tisztában vagyok vele, hogy a két típus egyáltalán nem állítható párhuzamba egymással, én mégis így teszek, hiszen arra szeretnék rámutatni, hogy a munka a bűncselekményt elkövetők számára létezhet büntetésként, de jutalomként is. Mindkét esetben előfordulhat e két szélsőség, mivel a szabadságvesztést elkerülő tekinthet jutalomként is a kiszabott büntetésre, de ugyanígy – már a felelősségre vonás ténye miatt – megélheti negatív következményként is az ítéletet.

De a fogvatartottaknál is fellelhető ez a kettősség. A börtönélet egyhangúságának megtörőjeként a munkavégzés egyfajta jutalom, sőt ebben az esetben részleges munkadíjat is kapnak, viszont az, aki úgy szocializálódott, hogy a munkát teherként élje meg, talán súlyosabb büntetésként érzékeli a kötelezettséget, mint a szabadságvesztést.

Összegzésként a témával kapcsolatban felvetődő néhány kérdésre próbáltam választ adni eddigi tanulmányaimnak megfelelően.

Fel kell hívnom a figyelmet arra, hogy a sok forrásból merítő értekezés hivatalos rendszere hiányos, a felhasznált irodalmakat, internetes oldalakat az irodalomjegyzékben sorolom fel.

A büntetésről

Ha a büntetés lényegét akarjuk megragadni, akkor először is fel kell tenni a kérdést: mire jó a büntetés maga? Elrettent a bűncselekmény elkövetésétől, van-e visszatartó ereje? Mit érünk el a büntetéssel? Mi a célja? Reintegráció, a társadalmi normát megszegő visszavezetése, vagy stigmatizálás, a bűnös ember kiemelése a többség közül?

A történelem folyamán megannyi válasz született, különböző iskolák jöttek létre akár merőben eltérő tanokat hirdetve, sokszor egymással párhuzamosan. A differenciát a társadalmak, államok fejlődése idézte elő, tehát az, hogy milyen lépés megtétele vált szükségessé a bűnözés visszaszorítása érdekében.

Lényegét tekintve azonban egy célt lehet kiemelni: mérsékelni vagy megakadályozni a normaszegést. A büntetés válasz a meglévő és kezelendő bűnre, eszköz a helyesnek tartott életmódtól, magatartástól eltérő viselkedés, cselekmények büntetésére, a közösségellenes megnyilvánulások, a többség érdekeivel szemben állók felelősségre vonására azáltal, hogy negatív szankciókat helyez kilátásba. Tehát a cél mindig a közösség békéjének fenntartása. A jelenleg hatályos büntető törvénykönyv¹ is ezt deklarálja IX. fejezetében: „79. § *A büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el.*”

Persze nehéz azt is meghatározni, hogy mit jelent a norma, mit kell a társadalom, közösség tagjainak követniük, ennek értelmében mit kell kriminalizálni.² Így megállapíthatók a bűncselekménnyé nyilvánítást befolyásoló tényezők:

---

¹ 2012. évi C. törvény.

² Természetesen az, hogy a társadalom mit kíván szankcionálni, nagyban függ a deviancia megítélésétől, a toleranciától, hiszen az emberek sokszor tolerálják a normasértő ön- és közveszélyes magatartásokat, mint például az alkoholizmust, de gyakran nem stigmatizálják az öngyilkosok családját vagy a kábítószerfüggőket, kéjelgőket. Az, hogy mikortól várnak intézményes reakciót, és milyen eszközökkel kívánják végrehajtani a büntető jellegű beavatkozást, nagyban függ a toleranciai képességtől, a demokratikus hagyományoktól, a szaktudományok fejlettségétől, és a kormányzat rendelkezésére álló eszköztártól. Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Korinek László – Lévy Miklós (szerk.): *Kriminológia – Szakkriminológia*. Complex Kiadó, Budapest, 2006

- történeti fejlődés;
- tudomány fejlődése;
- uralkodó világkép, ideológia;
- gazdasági kényszerűség;
- politikai menedzsment.

A kezdeti időszakban a leggyakrabban alkalmazott módszer az elrettentés és a megtorlás volt, direkt fizikai támadás a test ellen, kegyetlen erőszak alkalmazása, így az elítélt saját szenvedései révén megtapasztalhatta a mindenkori büntetőhatalom keménységét, a tettei következményének elmaradhatatlanságát. Mivel a büntetést nyilvánosan hajtották végre, a prevenció ekkor inkább generálisnak tekinthető, hiszen nemcsak az elkövetőt, hanem a társadalom tagjait is arra sarkallta, hogy a jövőben tartózkodjanak hasonló cselekmények elkövetésétől. E megelőző jellegből fakadóan a korszakban gyakran alkalmazták a halálbüntetést is a változatosnak mondható kínzási és csonkítási szankciók mellett.

Ismeretesek más módszerek is az elrettentésen és megtorlásán felül, ezek talán kevésbé drasztikusak, mint például a meggyőzés vagy a jogismeretek terjesztése. Emellett az említetten felül a prevenciónak létezik olyan értelmezése is, amely magára az elkövetőre koncentrál, eszköze a direkt nevelés, javítás, a speciális megelőzés pedig a bűncselekmény elkövetésének a lehetőségét szünteti meg³.

A felvilágosodás kora a korábbi gyakorlatot merőben megváltoztatta. A társadalom mint rendszer értelmezése, a jogok érvényesülésének követelménye lazított a büntetőjog erőszakosságán. Előtérbe került az alapvető emberi jogok védelme, a törvényesség iránti igény, a visszaélések felszámolásának követelése. Felvetődött a büntetés jogosságának kérdése, illetve az, hogy kihez tartozik e jog, a büntetőhatalom.

Ebből kiindulva három nagyobb irányzat született meg, amelyeknek nagy jelentőségük van a jelenkori büntetőpolitikában is.

Elsőként a klasszikus iskola tanai hódítottak, amely alapvetően a törvényességet hangsúlyozta, ezzel meggátolva az önkényt. Másik fontos eleme a tettarányosság volt, amely azáltal, hogy a tett súlyához igazította a büntetés mértékét, szintén a törvény előtti egyenlőséget szolgálta. Sajnos azonban sok szempontot figyelmen kívül hagyott, például a cselekmény elkövetéséhez ve-

---

³ Mezey Barna: Magyar jogtörténet. Osiris Kiadó, Budapest, 2004

zető okokat. Hazánkban mégis ennek az iskolának köszönhető az első büntető-kódex, a *Csemegi Károly* nevéhez fűződő 1878. évi V. törvény.

A tanok merevségére válaszként alakult ki az úgynevezett pozitívista iskola. Jelentősége a kutatások eredményeinek felhasználásában ragadható meg, vagyis a büntetés elméletének a tudományos megalapozása. Ez esetben már található törekvés arra, hogy megállapítsák, magát az elkövetőt milyen körülmények vezették a bűncselekményhez, legyen az fizikai sajátosság vagy szocializációs probléma. Noha elveinek sokat köszönhet a büntetőjogi gondolkodás, számos hibája miatt a pozitívista gondolkodás nem maradt fenn sokáig.

A két, egymásnak ellentmondó gondolkodás harmonizációjára, előnyeik egybevetésére született meg a közvetítő vagy átmeneti iskola. Ennek hatására hazánkban is módosították a Csemegi-kódexet az 1908-as I. büntetőnovellával. Újdonsága abban állt, hogy a büntetőjogi szabályozásba bekerültek a fiatalkorúak is.

Így tehát ezen gondolkodásbeli hatások vezettek a büntetési nemek között megjelenő munkabüntetés kialakulásához, az előbbi tanok megszületése, majd elhalványodása révén teremtődött meg egy olyan környezet, amelyben helyük lehetett az enyhébb büntetési nemeknek is, előtérbe helyezve a reszocializáció elősegítésének igényét⁴.

A munkabüntetés történeti fejlődése

Ha az őskortól indulunk a történeti elemzéskor, már ott is találunk példát a munkabüntetésre. Az ősi közösségek konfliktusaikat kétféleképpen oldották meg: ha belső feszültségről volt szó, akkor elsősorban a probléma kezelésére törekedtek, de ha idegenekkel szemben merült fel, egyebek között létezett az úgynevezett noxába adás, vagyis rabszolgaság, amely egyfajta túszfunkcióként is értelmezhető. A rabszolga itt elsősorban munkaerőt jelentett, ezzel kompenzálva a felvetődő veszteségeket az esetleges háborúk, csaták után. Ez a fajta szolgaság nem a klasszikus, ma ismert rabság volt, nem társadalmi csoportot tettek ki, így a cél sok esetben nem a megalázás volt, hanem a már említett záloga egy törékeny békének.

Új funkcióját az ókortól ismerjük, amikor a területek meghódításának kényszere, az államok építése azzal járt, hogy a leigázott népet kiirtották, a legyőzötteket pedig szolgákká tették. Ebből látható a különbség a két kor po-

⁴ Korinek László: A kriminológia tudományának létrejötte. In: Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Korinek László – Lévay Miklós (szerk.): i. m. 45–70. o.

litikája között. A rabszolgáság egy olyan ideologizáltsághoz vezetett, amelynek értelmében a hadifogoly automatikusan jogfosztottá vált, kiszolgáltatottá, alávetetté. Nemcsak jogaiktól, de szabadságuktól is megfosztották őket, tulajdonként, tárgyként kezelték az elfogottakat.

Ebből aztán több szolgatípus jött létre. A kor előrehaladtával, ahogy a szolgák több generációból kerültek ki, létrejött a született rabszolga, aki már nem büntetésként élte meg a szolgáságot, hanem sorsként, állapotként. Később már nemcsak az idegenek jutottak erre a sorsra, hanem büntetésként is alkalmazták az úgynevezett „lejjebbités” révén, vagyis státuszvesztés útján. A szolgáság terjedésével a munka értékelése is megváltozott, megvetendő lett, minden munkát szolgálta végzett el, számuk, képességeik presztízsértéket jelentettek a gazdáiknak, aki dolgozni kényszerült, nem tartozhatott az elítélthez. A munka így büntetéssé vált. Mindemellett létezett adórszolgáság is, amely polgári állapot volt⁵.

Már ekkor felmerült a kérdés, hogy hogyan lehetséges a büntetett büntetni, vagyis ha a szolgák már eleve büntetésben vannak, akkor milyen körülmények között lehet normaszegés esetén felelősségre vonni őket. Erre a célra hozták létre a munkabörtönöket – ilyenre példa az *Ergastulum*, egy római kényszermunkabörtön –, amelyben a veszélyes rabszolgákat tartották fogva, de ide kerültek az adórszolgák is. A büntetést az állam felügyelte, a börtönök állami tulajdonban voltak. Szintén fenyítő eszközként szolgáltak a bányák, ahonnan a fogvatartottak ki sem jöhettek. Ekkor született meg a gályarabság intézménye is. Létezett még az *opus publicum* is, amely szabad emberek időleges elzárása volt, vagyis közmunka.

A középkor a munkabüntetés újabb értelmezésével nézett szembe. A társadalmak fejlődésével a rabszolgák már nem voltak képesek a szükséges munkaerőt kitermelni, így munkaerőhiány lépett fel. Ennek következményeképpen a munka büntetés funkciója megszűnt, a munka általánossá, sőt elvárttá vált mindenki körében. A fokozott törekvés a foglalkoztatásra oda vezetett, hogy a rossz életkörülmények közül kikerülő elitért számára inkább pihenésként szolgált ez a büntetési nem. Arról nem is beszélve, hogy a középkorra jellemző igen szigorú büntetőgyakorlat miatt a munkabüntetés volt a legenyhébb ítélet.

Az elszegényedés általános jelenséggé vált, koldusok, csavargók jelentek meg a bűnözők mellett, ez probléma volt az államnak. Emiatt megindult a szociálpolitika fejlődése, illetve természetesen a számunkra igazán fontos

---

⁵ Mezey Barna: i. m.

büntetőjog kialakulása is. Itt vált jelentőssé az egyházak szerepe is, akik kólostor-, illetve alamizsnarendszereket, valamint ispotályokat hoztak létre a szegénység problémájának kezelésére. Az ellátással és a kriminalizálódással összefüggésben váltak szükségessé a rendészeti teendők, tehát a nyilvántartások vezetése, a helyi lakosok és az idegenek osztályozása a városokon belül és kívül, valamint a szervezés és a segélyezés központosítása. A fennálló problémák kezelésére létrejöttek a tömlőcökök és a dologházak.

A XVII. században hozták létre a fenyítőházak intézményét azzal a céllal, hogy a büntetés ne szükségszerűen halálbüntetés legyen, hanem megvalósuljon a rossz útra tért ember visszavezetése a társadalomba. Ezáltal csökkent a büntetőeljárások száma is, így ugyanis ezt kikerülték. Előtérbe került a nevelés, a lelki és egészségügyi gondozás. Viszont a funkcióját elvesztette akkor, amikor a tömlőcökökből kezdtek ide utalni az elítélteket, ez a fenyítőházak kriminalizálódásával járt, egyúttal rendészeti eszközként funkcionált.

A korszerű büntetés-végrehajtásban a XIX. századtól a munkabüntetés újra előtérbe került, és a büntetés elemévé vált. Fokozta annak hatékonyságát, szerepe megváltozott, hasznossági szempontok kerültek előtérbe. Olyan munkavégzést folytattak a keretein belül, amely értelmes elfoglaltságot jelentett a fogvatartottak számára, nemcsak az elítélt, de a társadalom számára is hasznos volt. Később aztán több országban önálló büntetési nemmé válté.

Magyar szabályozás

A magyar büntetőjogba először az 1950. évi II. tv. (Btá.) hozta be a munkabüntetést mint intézkedést, a szovjet mintára felépített javító-nevelő munkát. Alkalmazásának akkor volt helye, ha a büntetés célja szabadságelvonás nélkül is elérhetőnek látszott, és a törvény ötévi szabadságvesztést meg nem haladó börtönnel büntette az adott cselekményt. Az intézkedés egy hónaptól két évig tartott, és az elítélt csökkentett munkadíjban részesült. Kiszabni csak állami vállalatnál, illetve állami gazdaságnál munkaviszonyban lévő személyekre lehetett.

Az 1961-es Btk. a főbüntetések között helyezte el a javító-nevelő munkát. Legrövidebb tartama három hónap, leghosszabb halmazati és összbüntetés esetén is csak két év volt.

---

2 Mezey Barna: A munkabüntetések és a munkakultúra története. A rabmunka cél, vagy eszköz? Gályarabság, száműzetés, dologház, javítóház. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar kriminológia mesterképzés pónológia kurzusa, 2012. december 17.

Az 1971. évi 28. törvény rendelkezett ugyan a javító-nevelő munka speciális munkatelepen való végrehajtásáról, de ez a gyakorlatban sosem érvényesült, ráadásul maga a munkabüntetés is egyre inkább teret vesztett.

Maga az 1978-as Btk. is fenntartotta hatályában a korábbi, egyre kevésbé alkalmazott büntetést. Érdemi változás az 1987. évi III. törvénnyel történt, amely a javító-nevelő munka mellett bevezette a közérdekű munka fogalmát.

Az 1984. évi 19. tvr. vezette be a szigorított javító-nevelő sajátos főbüntetést. A büntetési nem célja munkakerülő, élőszködő életmódot folytató személyek személyi szabadság korlátozásával együtt járó rendszeres munkára szoktatás, illetve munkára kötelezés. Közvetlen elődje a Csemegi-kódexből már ismert dologház intézménye volt.

A büntetési nem három kötelezettséget irt elő az elítéltnek.

- Munkavégzési kötelezettség a kijelölt munkahelyen, nem munkaviszony, hanem büntetés-végrehajtási jogviszony alapján.
- Kijelölt helységben tartózkodásra kötelezés.
- Kijelölt intézetben vagy szálláson lakás, és az ottani rend betartása.

Tartama legalább egy év, legfeljebb (halmazati és összbüntetés esetén) három év lehetett. Fiatalkorival, valamint szolgálati jogviszonyban álló katonával szemben nem volt kiszabható. Szabadságvesztésre átváltoztatása lehetséges volt.

1993-ban végleg megszűnt a javító-nevelő munka, valamint a szigorított változata, mivel végrehajtásuk nem volt eredményes, illetve súlyos problémák is felvetődtek velük. Ezért önálló büntetési nemként fennmaradt a közérdekű munka intézménye⁷.

A 2012. évi C. tv. újabb változást hozott a munka mint büntetés alkalmazásában azáltal, hogy új szankcióként bevezette a jóvátételi munkát. Ez a büntetési nem, amellel hogy kisebb súlyú intézkedés, abban különbözik a közérdekű munkától, hogy ebben elsősorban a közösségre irányuló reparáció jelenik meg, tehát nem közvetlenül a sértett, hanem a közösség részére való hasznos tevékenység, amellyel az elkövető bebizonyíthatja, hogy hasznos tagja a társadalomnak. Emellett – visszaulva a prevenció fajtáira – segítheti a normaszegőt egy tervszerű életvitel kialakításában⁸.

A vonatkozó jogszabályrész a 2012. évi C. törvényben:

⁷ Gombik Gergely: A közérdekű munka büntetés. In: Borbíró Andrea – Kiss Anna – Velez Edit – Garami Lajos (szerk.): A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve 2. IRM, Budapest, 2009

⁸ Vaskuti András előadása: A jóvátételi munka. MOM Kulturális Központ, 2013. április 3. <http://www.vaskuti.hu/doc/Jovateteli%20munka%20eloadas.pdf>

67. § (1) *A bíróság a vétség, valamint a háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő büntett miatt a büntetés kiszabását egy évre elhalaszthatja, és jóvátételi munka végzését írja elő, ha alaposan feltehető, hogy a büntetés célja így is elérhető. A jóvátételi munkavégzés előírása mellett pártfogó felügyelet is elrendelhető.*

(2) *Jóvátételi munka végzése nem írható elő azzal szemben, aki*

a) visszaeső,

b) a bűncselekményt bünszervezetben követte el,

c) a szándékos bűncselekményt végrehajtandó szabadságvesztésre ítéltése után, a végrehajtás befejezése előtt követte el, vagy

d) a szándékos bűncselekményt a szabadságvesztés felfüggesztésének próbaideje alatt követte el.

(3) *Az elkövető – választása szerint – állami vagy önkormányzati fenntartású intézménynél, közhasznú jogállású civil szervezetnél, egyházi jogi személynél vagy azok részére végezheti a jóvátételi munkát.*

(4) *A jóvátételi munka tartamát órákban kell meghatározni, annak legkisebb mértéke huszonnégy, legnagyobb mértéke százötven óra.*

68. § (1) *Ha az elkövető a jóvátételi munka elvégzését egy éven belül megfelelően igazolja, büntethetősége megszűnik.*

(2) *Ha az elkövető a jóvátételi munka elvégzését nem igazolja, vagy a pártfogó felügyelet szabályait súlyosan megszegi, a bíróság büntetést szab ki. Ha az elkövető a jóvátételi munka elvégzését egészségügyi okból nem tudja igazolni, a jóvátételi munka elvégzése igazolásának hátrideje egy alkalommal legfeljebb egy évvel meghosszabbítható.*

A munka mint büntetés alkalmazásának történeti áttekintése után a következőkben rátérek a bevezetőben is felvetett két módszer tárgyalására, kezdetnek a közérdekű munkát mutatom be, majd az elítéltek foglalkoztatását, vagyis a rabmunkát, majd kísérletet teszek a leírtak összegzésére.

Közérdekű munka

Súlyát tekintve a közérdekű munka a szabadságvesztés és a pénzbüntetés között elhelyezkedő, tehát középsúlyos fő büntetési nem. Az erre ítélt köteles a bírósági ítéletben meghatározott munkát végezni, személyi szabadsága másban nem korlátozható. Tehát mivel szabadságelvonással nem jár, így az alter-

natív szankciók egyik formája. Célja, hogy az elkövető az okozott kárt a köz javára végzett munkával jóvátegye. Emellett a kollektíva által elérhető a terhelt javítása, nevelése is, ezáltal a reszocializáció.

Az ítéletet csak bíróság szabhatja ki, itt határozzák meg a munka jellegét, a munkavégzés helyét a büntetés-végrehajtási bíró jelöli ki pártfogó felügyelői vélemény alapján. Az ítélet nem függ a terhelt beleegyezésétől.

A pártfogók szervezik és ellenőrzik a közérdekűmunka-büntetés végrehajtását. Az ellenőrzés esetükben azt jelenti, hogy egyrészt figyelnek arra, hogy az elítélt a munkakötelezettségnek a szabályok szerint eleget tesz-e, másrészt vizsgálják, hogy a munkáltatás a jogszabályi előírások betartásával történjen. Ennek érdekében a kijelölt hely köteles az elítéltet közérdekű munkával foglalkoztatni, valamint a szolgálatnak a megküldött nyilvántartói lapot vezetni, az elítélttel kapcsolatban folyamatos felvilágosítást adni: a büntetést megkezdte-e, eleget tesz-e kötelezettségeinek, a büntetést kitöltötte.

Olyan munka rendelhető el, amelyet az elítélt előreláthatóan képes elvégezni, tehát figyelemmel kell lenni az egészségi állapotára, illetve a képzettségére. Közérdekű munka idején nem létesül munkaviszony, az elítélt büntetés-végrehajtási jogviszonyban áll az állammal. Jogviták esetében azonban a hatályos munka törvénykönyve mérvadó⁹.

Felnőtt korúak és olyan fiatalok esetében alkalmazható, akik a büntetőeljárás idején betöltötték a tizenhatodik életévüket. Szolgálati viszonyban lévő katonáknál a büntetés nem használható.

A közérdekű munkát hetenként legalább egy napon kell végezni a heti pihenőnapon, szabadnapon vagy a szabadidőben, a munkáltatás díjazás nélkül történik. A napi munkavégzés időtartama négy és tizenkét óra között lehet, de a heti negyvennyolc órát nem haladhatja meg. A hatályos büntető törvénykönyv szerint így minimum negyvennyolc, maximum háromszáztizenkét óra szabható ki.

Ha az elítélt önhibájából nem tölti le a kiszabott ítéletet, az fogház fokozatú szabadságvesztésre váltható át, amely lehet három hónapnál is rövidebb. Hat óra egy napnak számít az intézményben. Erre azért kerülhet sor, mert az elítélt nem kötelezhető munkavégzésre.

A vonatkozó jogszabályrész a 2012. évi C. törvényben¹⁰:

47. § (1) A közérdekű munka tartamát órákban kell meghatározni, annak legkisebb mértéke negyvennyolc, legnagyobb mértéke háromszáztizenkét óra.

---

⁹ Gombik Gergely: i. m.

¹⁰ Hatályos: 2013. július 1-jétől.

(2) A közérdekű munkát az elítélt, ha törvény eltérően nem rendelkezik, hetente legalább egy napon – a heti pihenőnapon vagy a szabadidejében –, díjazás nélkül végzi.

(3) A bíróság ítéletében a közérdekű munka jellegéről rendelkezik.

(4) A közérdekű munkára ítélt köteles a számára meghatározott munkát elvégezni. Az elkövető olyan munka végzésére kötelezhető, amelyet – figyelemmel egészségi állapotára és képzettségére – előreláthatóan képes elvégezni.

48. § (1) Ha az elítélt a számára meghatározott munkát önhibájából nem végzi el, a közérdekű munkát vagy annak hátralévő részét szabadságvesztésre kell átváltoztatni.

(2) A közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztést büntetés-végrehajtási intézetben, fogház fokozatban kell végrehajtani.

(3) A közérdekű munka helyébe lépő szabadságvesztés három hónapnál rövidebb is lehet.

49. § Ha az elítéltet a közérdekű munkára ítélet után elkövetett bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélik, és a közérdekű munka büntetést még nem hajtották végre, a közérdekű munkát vagy annak hátralévő részét szabadságvesztésre kell átváltoztatni úgy, hogy négy óra közérdekű munkának egynapi szabadságvesztés felel meg. Az átváltoztatás után fennmaradó közérdekű munkának egynapi szabadságvesztés felel meg.

112. § Fiatalkorúval szemben közérdekű munkát akkor lehet kiszabni, ha az ítélet meghozatalakor tizenhatodik életévét betöltötte.

134. § Katonával szemben szolgálati viszonyának fennállása alatt közérdekű munka nem szabható ki.

A 2012. évi II. törvény¹¹ és az annak végrehajtásáról rendelkező 22/2012. (IV. 13.) BM rendelet értelmében közérdekű munka szabálysértési cselekmények esetében is kiszabható. Ennek értelmében a bíróságok mellett szabálysértési hatóság is kiszabhatja, ezek a lakóhely szerint illetékes járási hivatalok. A büntetőeljárásban kiszabotthoz hasonlóan a munkavégzés itt is díjazás nélkül történik, munkaviszony itt sem létesül. Hetente egy napon, szabadidőben vagy pihenőnapon kell végrehajtani, négytől nyolcórás munkavégzéssel, egy hónapban minimum 24 órát kell ledolgozni. A Btk.-ban meghatározottnál kevesebb órában szabható ki, minimum hat, maximum száznyolcvan óra adható.

---

¹¹ Hatályos: 2013. szeptember 1-jétől.

A vonatkozó jogszabályrész a 2012. évi II. törvényben:

14. § (1) *Közérdekű munka kiszabása esetén az eljárás alá vont személy köteles a számára meghatározott munkát elvégezni, személyi szabadsága egyébként nem korlátozható.*

(2) *A közérdekű munka tartamát órákban kell meghatározni. E törvény eltérő rendelkezése hiányában a közérdekű munka legkisebb mértéke hat, legmagasabb mértéke száznyolcvan óra.*

(2a) *A közérdekű munka tartamába a közérdekű munka alapjául szolgáló szabálysértéssel összefüggésben elrendelt szabálysértési őrizet teljes idejét, valamint a közérdekű munka alapjául szolgáló szabálysértéssel összefüggésben elrendelt, négy órát meghaladó tartamú előállítás tartamát be kell számítani. A szabálysértési őrizet, valamint a négy órát meghaladó tartamú előállítás minden megkezdett óráját egy óra tartamú közérdekű munkaként kell beszámítani.*

(3) *Közérdekű munka nem szabható ki abban az esetben, ha az eljárás alá vont személy a 10. §-ban meghatározott feltételek valamelyikének megfelel.*

15. § *Ha az eljárás alá vont személy a munkakötelezettségének nem tesz eleget, a bíróság a közérdekű munka, illetve annak hátralévő részét hat óránként számítva egy nap szabálysértési elzárásra változtatja át. Nem változtatható át a közérdekű munka hátralévő része szabálysértési elzárásra, ha az nem éri el a hat órát.*

A teljesség érdekében fontosnak tartom felsorolni azokat a szerveket, amelyek foglalkoztatóként kijelölhetők közérdekű munka végrehajtására. A 2013-ban végrehajtott változtatások, szigorítások nyomán az állami foglalkoztatási szervezeteknek nyilvántartást kell vezetniük a közérdekű munkára kijelölhető munkalehetőségekről. A munkaköröket a szerint kell megkülönböztetni, hogy elkövetőt vagy elítéltet, illetve mindkettőt kívánnak foglalkoztatni a munkáltatók, ugyanis bizonyos foglalkoztatók csak elítéltet fogadhatnak, elkövetőt nem.¹²

Fontos változás, hogy 2013. szeptember 1-jétől munkaköri alkalmassági vizsga helyett csak érvényes foglalkoztathatósági szakvéleménnyel lehet közérdekű munkát végezni, ezt évente meg kell újítani.

A foglalkoztatás leggyakoribb területei: intézményi és közterületi takarítás, parkgondozás, mindennemű segédmunka, illetve az elítéltek szakmai

¹² A Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat honlapján elérhető a lehetséges foglalkoztatók nyilvántartása. http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=nfsz_kozerdemumunka

végzettségének megfelelő feladatok ellátása, például vízszelvény, festés-mázolás, számítógépes adatbevitel önállóan vagy szakember felügyelete mellett. A közösség számára végzett ingyenes munkával közvetlenül teszik jónak a bűncselekményükkel okozott kárt, de a közvetlen jóvátételre is van példa: a graffitizésért, rongálásért elítéltek a falfirka eltávolításában, közterületi szobrok tisztításában vesznek részt.¹³

Elítéltek munkáltatása

Fontosnak tartom a munkabüntetéseknek azt a formáját is megemlíteni, amikor az a büntetőjogon belül valósul meg ugyan, mégis jutalomként fogható fel. Noha sokan támadják ezt a fajta felfogást, eddigi tapasztalataim szerint mégis az elítéltek sok esetben jutalomként fogják fel a foglalkoztatást. Belegondolva, hogy szabadságvesztése alatt az elítélt elhagyhatja az intézményt, ezáltal kiszabadul a négy fal közül, mindenképpen nagy jelentőséggel bírhat számára.

Az elítéltek munkáltatása a szabadságvesztés végrehajtásának fontos része. Célja, hogy elősegítse a testi és szellemi épség megőrzését, lehetőséget ad a szakmai gyakorlottság megszerzésére és fejlesztésére, ezáltal megkönnyíti a reszocializációt (Bv.-kódex 44. §).

Munkáltatásnak minősül az elítélt szervezett foglalkoztatásának az a formája, amikor a munkavégzés rendszeresen, díjazás ellenében történik. Az intézet tisztán tartása és ellátása tehát nem minősül ennek, mivel az díjazás nélkül, kötelező jelleggel történik (Bv.-szabályzat 101–102. §).

Az elítéltek munkavégzése kötelező. A munkakötelezettség hazánkban az állampolgárok számára inkább magatartásetikai, mint jogi fogalom, az elítélteket azonban jogi norma kötelezi rá (Bv.-kódex 33. §). A hazai törvényhozás az elítélt munkához való jogát 1979 óta ismeri el.

A végzett munka nem lehet represszív (akadályozó, gátló) tartalmú, büntető- vagy kényszermunka jellegű. Sem súlyban (például rendkívül megterhelő fizikai munka), sem természetében (például egyhangú, megalázó, egészségre ártalmas) nem hordozhatja a társadalmi rosszallás jegyeit. Társadalmilag hasznos munkával kell foglalkoztatni, ez ipari vagy mezőgazdasági tevékenység végzését jelenti.

---

¹³ Forrás: <http://jovattethely.hu/hu/partfogo-felugyeloi-szolgalat/kozerdeku-munka>

A munkáltatás két alapvető formában működik: a büntetés-végrehajtási intézetben a költségvetés keretein belül és a gazdasági társaságokban. Az intézetben az elítéltek kisebb hányadát foglalkoztatják, ilyen az intézet-fenntartási, az úgynevezett központi ellátásra, szolgáltatásra irányuló és a terápiás jellegű munkáltatás (a megváltozott munkaképességhez vagy egészségi állapothoz igazodó munkavégzés). Probléma, hogy a büntetés-végrehajtás sok esetben nem tudja garantálni az elítéltek munkáltatását. Az elítéltek többségét kilenc ipari és három mezőgazdasági profilú gazdasági társaság (kft.) látja el. Szerződés alapján az elítélt más gazdálkodó szervezetnél is végezhet munkát, például önkormányzatnál, kft.-nél, magánvállalkozásnál¹⁴.

Összegzés

Az elméleti áttekintés után következhet a tanulság levonása. Elsősorban a saját véleményemre támaszkodom, tehát arra, ami gondolkodásra, a témában elmélyülésre sarkallt.

Először is: hatékony-e büntetésként alkalmazni a munkát? Ennek vajon milyen hatásai lehetnek a közgondolkodásra, ha a történeti háttérrel is figyelembe vesszük? Meddig képes a munka büntetésként funkcionálni, és mikortól tekinthető az elkövetőnek jutalomként?

Hatékonyságát tekintve szorgalmazandónak tartom ezeket a büntetési típusokat. Viszont mindenképpen racionalizálásra szorul mind a közérdekű munka, mind a fogvatartottak foglalkoztatása. Talán ez megvalósulni látszik az elmúlt év erre vonatkozó jogszabályainak módosítása által.

A közérdekű munka esetében probléma a megfelelő büncselekményre való kiszabás. Nem feltétlenül célravezető például vagyoni elleni büncselekmény elkövetőjére alkalmazni, célravezetőbb esetleg garázda tett büntetéseként, hiszen ekkor érvényesülhet a jóvátétel követelménye, míg előbbinél számítani kell a munka kikerülésére.

Nem lehet figyelmen kívül hagyni magát az elkövetőt sem, mivel szakképzettség és munkára szocializáltság híján egyrészt csökken az adható munkahelyek száma, és szintén várható a letöltés elmaradása. Véleményem szerint érdemes lenne szigorítani a feltételeket, és kötelezővé tenni a letöltést, ezzel megakadályozva a közérdekű munka szabadságvesztésre való átváltását. A pártfogó felügyelők jelenléte és szerepe sajnos nem elegendő a sikerességhez.

---

¹⁴ Lőrincz József – Magy Anita: Büntetés-végrehajtási jogi alapfogalmak. Miskolci Egyetemi Kiadó, Budapest, 2012

A fogvatartottak esetében törekedni kell a munkahelyek megteremtésére. Az ezzel foglalkozók körében sokszor felvetődött az önellátó börtön gondolata, ez szerintem kiváló ötlet, természetesen a megvalósítása nem egyszerű feladat. Hatalmas átszervezésekre, sok tényező átgondolására van szükség, és nem utolsósorban anyagi támogatásra. Viszont nemcsak a börtönök, de az állam költségvetését is segíthetnék az elítéltek a rendszeres, hatékony foglalkoztatással, alapvető termékek előállításával. Nem utolsó érvként: egyszerűsödhetne a fogvatartottak nevelése.

Erősíteni kellene a jutalom élményét is, hiszen az emberek esetében az mindig motiváló tényező. A büntetésnek önmagában egyre kevésbé van hatása az elkövetőkre – ez amúgy szabályozási hiba –, de ha pozitív visszajelzést kapnak az elítéltek, az lehetőséget teremthet a társadalomba való visszailleszkedésükre.

Az említettek mellett a téma kapcsán még számtalan kérdés felvetődik, ezek megválaszolása meghaladja ennek az értekezésnek a kereteit. A leírtakat csupán gondolatébresztőnek szántam hasonló érdeklődésű szakmabelieknek. Így sok mindent nem tárgyaltam. Mindenesetre úgy gondolom, érdemes foglalkozni a munkabüntetések jelenével mint a főbüntetési nemek jövőjével.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Földvári József: Magyar Büntetőjog. Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2006

Gombik Gergely: A közérdekű munka büntetés. In: **Borbíró Andrea – Kiss Anna – Velez Edit – Garami Lajos (szerk.):** A kriminálpolitika és a társadalmi bűnmegelőzés kézikönyve 2. IRM, Budapest, 2009, 251–262. o.

Kerezi Klára: A közösségben végrehajtott büntetések; a helyreállító igazságszolgáltatás. In: **Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Korinek László – Lévay Miklós (szerk.):** Kriminológia – Szakkriminológia. Complex Kiadó, Budapest, 2006, 669–685. o.

Korinek László: A kriminológia tudományának létrejötte. In: **Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Korinek László – Lévay Miklós (szerk.):** i. m. 45–70. o.

Ligeti Katalin: Kriminálpolitika és pönológia. In: **Gönczöl Katalin – Kerezi Klára – Korinek László – Lévay Miklós (szerk.):** i. m. 601–626. o.

Lőrincz József – Magy Anita: Büntetés-végrehajtási jogi alapfogalmak. Miskolci Egyetemi Kiadó, Budapest, 2012

Mezey Barna: Magyar jogtörténet. Osiris Kiadó, Budapest, 2004

Mezey Barna: A munkabüntetések és a munkakultúra története. A rabmunka cél, vagy eszköz? Gályarabság, számozatás, dologház, javítóház, ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Kriminológia mesterképzés pönológia kurzus, 2012. december 17.

Vaskuti András: A jóvátételi munka. MOM Kulturális Központ, 2013. április 3.
<http://www.vaskuti.hu/doc/Jovatteteli%20munka%20eloadas.pdf>

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

Fókuszban a közérdekű munka büntetés tapasztalatai. *Jogi Fórum*, 2009. január 13. <http://www.jogiforum.hu/hirek/19606> (különösen a Hatvani Erzsébet és Kóta Tünde által készített anyag: hatvani_kota_ea.ppt)

A közérdekűmunka-büntetés ügyszámainak változása tekintetében

<http://kih.gov.hu/documents/10179/12564/Beszamolo%202013>

Dolgozó fogvatartottak, önellátó börtönök. Kormány.hu, 2012. május 31. <http://www.kormany.hu/hu/belugyminiszterium/hirek/dolgozo-fogvatartottak-onellato-bortonok>

A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1-1/80/2012. (XII. 10.) OP intézkedése a fogvatartottak munkáltatásának eljárási szabályairól szóló 1-1/17/1999. (IK Bv. Mell. 3.) OP intézkedés módosításáról. http://www.bvop.hu/hopi/2012/2012_80.html

A büntetés-végrehajtás országos parancsnokának 1-1/83/2012. (XII. 19.) OP intézkedése az elítéltek, az előzetesen letartóztatottak és az elzárást töltő személyek munkadíjáról, a terápiás foglalkoztatás pénzbeli térítéséről és a tartási költséghez való hozzájárulásról. http://www.bvop.hu/hopi/2012/2012_83.html

Számok, tények, 2011. BVOP, Budapest, é. n. <http://www.bvop.hu/?mid=77&cikkid=1682>

Tájékoztatók a közérdekű munka végrehajtásáról

http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=nfsz_kozerdekmunka

A közérdekű munka végrehajtásáról

<http://www.kormanyhivatal.hu/hu/ugytipusok/igazsagugy/partfogo-felugyelet/kozerdeku-munka-vegrehajtas>

<http://jovattethely.hu/hu/partfogo-felugyelo-i-szolgalat/kozerdeku-munka>

JOGSZABÁLYOK

2012. évi C. törvény a büntető törvénykönyvről

22/2012. (IV. 13.) BM rendelet a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény végrehajtásával kapcsolatos rendelkezésekről, valamint ahhoz kapcsolódó egyes rendeletek módosításáról

2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásokról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről